

УДК 738.3: 069.444

Ольга Долженко

*викладач кафедри техніки та
реставрації творів мистецтва НАОМА*

Атрибуція та реставрація піксиди другої половини VI ст. до н.е. з колекції Археологічного музею ІА НАН України

Анотація. У статті викладено результати дослідження античної давньогрецької керамічної посудини другої половини VI ст. до н.е., що нині належить зібранню Археологічного музею ІА НАНУ. Завдяки порівняльному аналізу було уточнено атрибуцію, що дозволило віднести орнамент піксиди до групи клазоменської кераміки.

Значну увагу приділено здійсненню реставраційно-консерваційних заходів та обґрунтуванню їх.

Ключові слова: атрибуція, клазоменська кераміка, піксида, амфора, експонат, пам'ятка, поховальна урна, орнамент, фрагмент, дослідження, реставрація, консервація.

Постановка проблеми. Історія античного світу вивчається, крім писемних джерел, за допомогою матеріальних решток, які є переважно археологічними об'єктами. Окрім залишків споруд, творів образотворчого мистецтва, значну за обсягом групу становить кераміка – посуд різного призначення, культові та обрядові предмети, іграшки, прикраси, які мають свою специфіку й типологічну структуру.

Терени сучасної України, зокрема, Північне Причорномор'я, у VII–V ст. до н. е. входили до складу давньогрецьких колоній. Вивчення античних пам'яток та історії Північного Причорномор'я розпочалося наприкінці XVIII – на початку XIX ст., надзвичайно цінні археологічні знахідки значно збагатили уявлення про зазначений історичний період. Однак до сьогодні не всі зразки античної кераміки вдалося достовірно атрибутувати, тобто встановити точне датування їх й місце виготовлення.

Атрибуція творів античної розписної кераміки вимагає глибокого й всебічного дослідження пам'яток, в тому числі й техніко-технологічного і формального мистецтвознавчого аналізу. Результати нашого дослідження піксиди дозволяють визначити приналежність її орнаменту до групи клазоменської кераміки.

Актуальність дослідження. Керамічний посуд Північного Причорномор'я є одним з носіїв античної культури. Він не тільки застосовувався в побуті, але й

Лл. 1. Піксида (друга половина VI ст. до н.е.) з колекції Археологічного музею ІА НАН України:
а – до реставрації;
б – після реставрації

має неабияке художнє значення, розкриваючи духовний сенс життя народу. За керамічним посудом ми можемо визначити загальний рівень економіки та культури й одержати детальнішу картину життя за античних часів. Але опублікований на сьогодні матеріал недостатньо структурований. Таким чином, дослідження керамічних виробів античності є актуальним для візуалізації минулого.

Зв'язок авторського доробку з важливими науковими та практичними завданнями. Багату історію Північного Причорномор'я яскраво ілюструють унікальні археологічні пам'ятки. Однією з таких пам'яток є і знайдена піксида. Викладений у статті матеріал дає можливість прослідкувати хід порівняльного аналізу, за допомогою якого було уточнено первісну музейну атрибуцію. Ретельне дослідження стану збереженості, аналіз слідів попередньої реставрації (1970-х років), обґрунтування методики консервації та реставрації може допомогти у процесі викладання реставраційних дисциплін і виконання практичної реставраційної роботи студентами майстерні реставрації декоративно-ужиткового мистецтва кафедри техніки та реставрації творів мистецтва НАОМА.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Кераміку Північного Причорномор'я почали досліджувати з початку XIX ст. Стосовно клазоменської кераміки, насамперед слід зазначити статтю В. М. Корпусової «Східногрецька розписна кераміка» [3], присвячену досліджуваній піксиді другої половини VI ст. до н. е. Однією з вагомих праць є також дослідження та класифікація клазоменської кераміки англійського дослідника Р. М. Кука [7], що відіграє важливу роль при атрибуції клазоменської кераміки

Монографія В. М. Скуднової є першою повною публікацією, в якій надано найціннішу інформацію про вигляд давнього міста Ольвії і, що особливо важливо, про його різноманітні контакти в ранній період існування поселення. Тут також знаходимо аналоги клазоменській

Лл. 2. Клазоменська амфора (кінець VI ст. до н.е.), знайдена на Керченському півострові у поселенні Тіртаки у 70-ті роки XIX ст. (а) та фрагменти амфори з лускоподібним орнаментом (б, в)

кераміці [4].

У статті Н. О. Сидорової розглянуто фрагменти архаїчної кераміки з Пантікапею, більшість яких представляє різні групи східногрецької кераміки V ст. до н.е., наведено приклади фрагментів плічок і стінок групи клазоменських амфор з лускоподібним орнаментом [5].

Збірник статей «З історії Північного Причорномор'я в античну епоху» представляє статтю Л. В. Копейкіної про клазоменську кераміку з Березані, яка зберігається в колекції Ермітажу. Ця робота відображає загальний характер даної групи керамічних виробів, що зустрічається на Березані [2].

Новизна наукового дослідження полягає у комплексному підході до вивчення античної кераміки на основі атрибуції з її класичними методами проведення аналізу, а також у виявленні даних, отриманих під час ретельного техніко-технологічного візуального дослідження та реставрації.

Виклад основного матеріалу. Упродовж 2012–2013 рр. на кафедрі техніки та реставрації творів мистецтва НАОМА автором статті були проведені дослідження та реставрація піксиди другої половини VI ст. до н.е., яка використовувалася в ролі поховальної урни та нині зберігається в колекції Археологічного музею Інституту археології Національної академії наук України (ІА НАНУ) (інв. № АМ 1020/6152).

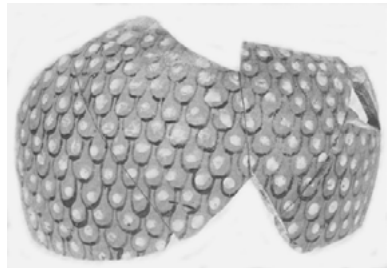
Історичні відомості про досліджувану пам'ятку досить обмежені. Її знайдено в античному поселенні Борисфеніда (сучасний острів Березань Очаківського району Миколаївської області, який входив до складу давньогрецьких колоній Північного Причорномор'я). Розкопки Березанської експедиції проводилися під керівництвом В. В. Лапіна у 1970 р. Одразу після знаходження піксида була атрибутована як рідкісна за формою поховальна урна, що належить до кераміки стилю Фікеллур, як зазначено в публікаціях В.М. Корпусової та науковій карті експонату [3, с. 49].

Однак, на думку інших фахівців, зокрема, А. В. Буйських, дану пам'ятку слід віднести до групи клазоменської кераміки.

Досліджувана піксида має такі розміри: висота

Лл. 3. Клазоменська амфора іонійської кераміки некрополя Ольвії (кінець VI ст. до н. е.), знайдена в 1909 р. у дитячій могилі

Лл. 4. Фрагмент плічків та стінок амфори або ойнохої з лускоподібним орнаментом (кінець VI ст. до н. е.), знайдений на о. Березань в 1965 р.

– 23,5 см; діаметр вінця – 9,5 см; діаметр денця – 10,0 см. Шийка коротка, тулуб циліндричний на високій ніжці з розширеною базою. Зверху тулуба, з двох боків кріпляться вертикальні ручки, вкриті коричневим лаком, який зберігся на 30%. На горловині, зовні та зсередини, є смужки коричневого та червоного лаку, що майже облущилися. Шийка піксиди із зовнішнього боку оздоблена смужками червоного лаку. Плечики прикрашені лускоподібним орнаментом у дев'ять рядів. Луски розташовані в шаховому порядку, їхній розмір зменшується у напрямку до шийки піксиди. У середині лусок крапки червоного та коричневого лаку також розміщені в шаховому порядку. По центру тулуба – орнаментальний пояс зі смужок різної товщини коричневого та червоного кольорів завширшки 3 см. Ніжка на розширеній базі оздоблена різними за товщиною смужками темно-коричневого та червоного лаку. Орнамент виконаний у клазоменському стилі. Лак орнаменту місцями стерся, облущився, подекуди зовсім відсутній. Глина піксиди світлого, теплого охристого відтінку, дрібнозерниста, щільна. Черепок дзвінкий, завтовшки 2 – 6 мм (іл. 1).

За візуальними дослідженнями форма й тип декорування піксиди дають підстави віднести її до групи клазоменської кераміки, яка представляє розвинутий чорнофігурний стиль в іонійському вазописі.

До середини VI ст. до н.е. чорнофігурний стиль витісняє стару систему розпису вже майже в усіх керамічних центрах Східної Греції. На півдні він отримує найбільш яскраве втілення у розписах посуду стилю Фікеллора, на півночі – у хіоській та клазоменській кераміці.

Клазоменська кераміка – найбільша група східноіонійської кераміки чорнофігурного стилю. Діяльність цієї керамічної школи відноситься до 560–525 рр. до н.е., проте окремі екземпляри відносять і до кінця VI ст. до н.е. [7]. Особливість зазначеної кераміки – прагнення виявити за допомогою розпису тектоніку (тобто основну форму) вази. Розвинутий стиль клазоменської кераміки, звичайно, найтісніше пов'язаний з чорнофігурною аттичною керамікою і перебуває під її сильним впливом. Це виявляється не тільки у запозиченні окремих композицій та образотворчих мотивів, але й у технічних прийомах (темний блискучий лак, ряди білих крапок, відсутність світлої обмазки та ін.).

Ця керамічна школа об'єднувала навколо себе досить багато майстерень, що знаходилися не тільки в Клазоменах, але й у інших східноіонійських містах малоазійського узбережжя, наприклад, таких великих, як Фокея та Смірна. Клазоменська кераміка мала розповсюдження і в колоніях Північного Причорномор'я. Найбільш характерні зразки її були знайдені у Клазоменах, Дафні й Навкратісі, а також на Родосі, Делосі та у Північному Причорномор'ї [2, с. 8].

Порівняно з іншими групами східноіонійської кераміки, на Березані клазоменська кераміка зустрічається у невеликій кількості і, як правило, в дуже фрагментарному вигляді. Саме у порівнянні з іншими знахідками

досліджувана піксіда, форма якої збереглася на 90%, є унікальною та потребує подальших досліджень.

Вази цієї групи відрізняються відсутністю світлої обмазки на поверхні посудини. Глина ваз світла, сіро-коричнева чи рожева, іноді чиста, іноді з незначною кількістю включень і блискіток слюди. Поверхня їх добре заглажена. Лак архаїчного вазопису коричнево-чорного відтінку. Характерні форми клазоменської кераміки – яйцеподібні амфори з горизонтальними ручками на плечиках або амфори звичайного типу з вертикальними ручками, гідрії, аски, кратери. Вони мають чітку побудову і членування частин, найближчі їхні аналоги – серед східногрецьких ваз чорнофігурного стилю середини VI ст. до н.е. [3, с. 49–50].

Детальне дослідження клазоменської кераміки було здійснене Р. М. Куком [7]. Класифікація, подана у його статті, дотепер залишається основою усіх атрибуцій даного типу античної кераміки.

Сучасні дослідники виділяють п'ять основних найбільш відомих класів керамічної школи клазоменського стилю. Шостий клас клазоменської кераміки змішаний – представляє все те, що так чи інакше не вкладається у рамки традиційного уявлення про клазоменський стиль – також виготовлявся в північноіонійських майстернях. Продукція майстерень перших трьох класів (Тюбінген, Петрі, Урла) походить з Клазомен. Посуд четвертого та п'ятого класів, названих іменами російських дослідників Т. М. Кніпович та Н. О. Енман, знайдений в Північному Причорномор'ї, його виготовляли у північноіонійських містах. До цих же класів відносять і березанські фрагменти, досліджувані Л.В. Копейкіною, хоча серед клазоменської кераміки, яка походить з Боспору, є екземпляри й інших класів, перш за все класу Урла (гідрія з півнями, знайдена на півострові Тамань і досліджена Н.М.Лосевою), [5, с. 104–105].

Р.М. Кук вважає, що клас Енман і Кніпович – швидше імітація клазоменського стилю, ніж його безпосередній розвиток [7].

Тієї ж думки дотримується і Т. М. Кніпович. Не випадково обидва класи носять імена російських дослідників, тому що до цих класів входить майже вся клазоменська кераміка, знайдена в Північному Причорномор'ї [2, с. 9].

Численні фрагменти ваз класу Кніпович відрізняються стилістичною єдністю і технікою виконання. Форми посуду цього класу нечіткі. Зазвичай декорувалась тільки його верхня частина будь-яким зображенням або орнаментом, розміщеним у метопі. Інша частина поверхні посудини вкривалась темним лаком, а також на нижній частині наносились смуги лаку.

Нерідко зустрічаються фрагменти із зображенням у протомі злітаючого крилатого коня.

На деяких амфорах класу Кніпович світле поле метоп прикрашено лускоподібним орнаментом з білими й чорними крапками в центрі. Перехід від горла до плечиків оздоблений вузьким поясом язичків, виконаних лаком і білою фарбою. Метоп заповнена лусками, середина яких у шаховому порядку

вкрита крапками білої фарби і темного лаку. На нижній частині амфори – три вузькі та одна широка смужки лаку. Глина світло-червона зі значним вмістом блискіток слюди. Лак темно-коричневого кольору, який переходить у червоний. Поверхня без обмазки, добре заглажена.

Важливу роль у системі декору античних розписних ваз відіграє орнамент. Декор на вазі розташовується з урахуванням її форми. Майстри минулих епох використовували різні композиційні прийоми, однак головною рисою була чітка узгодженість форми вази та її декору: в орнаментальних або фігуративних зображеннях (одна чи кілька людських постатей), симетрії або асиметрії (відмінність або схожість зображення з двох боків вази) тощо.

Зазвичай орнамент був важливим, а нерідко й єдиним декоративним елементом розпису вази, що характеризує творчість конкретної школи. На основі цього може бути виконана атрибуція, за умови, якщо даний клас або група археологічних виробів добре вивчені.

З числа близьких аналогів до піксиди із зібрання Археологічного музею ІА НАНУ може слугувати клазоменська амфора кінця VI ст. до н.е. (див. іл. 2), знайдена на Керченському півострові на місці поселення Тірітаки у 70-ті роки XIX ст. Тулуб її яйцеподібної форми, має низьке горло, невеликі двохствольні ручки, в середній частині припідняті до рівня вінчика, та кільцеподібну підставку. Розпис на амфорі лускоподібний з білими крапками [6, с. 234].

До цієї ж групи належать фрагменти, найімовірніше, амфор: розпис на них, подібно до описаної амфори, складається з лускоподібного орнаменту та широких темних смуг (іл. 2) [6, с. 235].

Ще один з близьких аналогів – це клазоменська амфора іонійської кераміки некрополя Ольвії, знайдена 1909 року в дитячій могилі (кінець VI ст. до н.е.) (іл. 3). Яйцеподібний тулуб, на якому з обох боків виконаний лусковидний орнамент з білими крапками в кожній лусці, ззовні на дні – дипінто червоною фарбою. Висота амфори 19,4 см [1, с. 91], [4, с. 42].

Фрагмент стінки амфори (кінець VI ст. до н.е.), знайдений на о. Березань у 1973 р., має лускоподібний орнамент. Глина сірувато-коричнева, лак коричневий, крапки в середині лусочок виконані білою фарбою і темно-коричневим лаком [2, с. 19].

Фрагмент плечиків та стінок амфори або ойнохої, знайдений на о. Березань в 1965 р. (кінець VI ст. до н. е.) також з лускоподібним орнаментом. Глина помаранчева з дрібними блискітками, лак коричневий з золотим відтінком, діаметр 13,5 см, висота 9 см (іл. 4). На плечиках, навколо горла, є пелюстковий орнамент, виконаний коричневим з червоним відтінком лаком. Тулуб прикрашений лускоподібним орнаментом з білими крапками в центрі [2, с. 19].

Отже, з розглянутого матеріалу видно, що орнамент на досліджуваній піксиді подібний до фрагментів ваз, які відносяться до клазоменської кераміки (зокрема групи Кніпович). За ретельністю виконання, тематикою орнаментальних вирішень, трактовкою зображень загалом і в деталях зазначені приклади мають близькі аналоги у східногрецькій кераміці.

Стан збереженості та хід реставрації піксиди другої половини VI ст. до н. е. Пам'ятка раніше реставрувалася, вочевидь після її знайдення у 1970-ті роки. Попередня реставрація не відповідає сучасним вимогам. Експонат був склеєний з фрагментів, мав пилові забруднення, жирові плями, ймовірно від пластиліну, та незначні вапнякові нашарування з внутрішнього боку розширеної бази ніжки. Майже по всій внутрішній поверхні піксиди стінки зруйновані та стоншені. Втрати були відтворені водним розчином гіпсу і тоновані у вохристій колір. Посудина склеєна тонким шаром прозорого клею жовтуватого відтінку, ймовірно ПВА. Склейка неточна, зі зсувом, що, вірогідно, призвело до деформації окремих фрагментів. У деяких місцях фрагменти склеєні внапуск, виступають один над одним приблизно на 1–2 мм, клей проступив на стиках склеєних фрагментів. Товщина клейового шва від 2 до 6 мм. Повністю збереглися вінець і денце, тулуб втрачено на 10%. На стиках склеєних фрагментів помітні відколи, які є також на тулубі та ніжці. В середині посудина укріплена водним розчином гіпсу. На горловині чорною тушшю написано польовий шифр: АБ – 70/623. На дні виробу наклеєна паперова етикетка з музейним шифром: АМ 1020/6152.

За станом своєї збереженості піксида є досить рідкісною порівняно з більшістю археологічних знахідок на о. Березань.

Незадовільний стан пам'ятки спонукав до проведення реставрації. Спираючись на результати візуальних та лабораторних досліджень, було розроблено програму заходів із консервації та реставрації піксиди, яка була прийнята спільною реставраційною радою кафедри техніки і реставрації творів мистецтва НАОМА і Національного музею історії України.

Програма реставраційно-консерваційних заходів включала наступне видалення пилових нашарувань; демонтаж та видалення доробок із гіпсу; видалення стійких вапнякових забруднень; перевірка на наявність іонів хлору та видалення їх у разі наявності; укріплення поверхні; підбір і склеювання фрагментів; укріплення внутрішньої поверхні; мастикування швів та сколів; відтворення втрачених фрагментів; проведення тонування відтворених фрагментів.

Згідно з програмою консерваційно-реставраційних заходів з пам'ятки було видалено пилові нашарування. Далі здійснено демонтаж шляхом занурення експоната у теплу дистильовану воду $t + 40\text{о С}$ – час експозиції тривав 30 хвилин. Доробки з гіпсу видаляли механічним способом за допомогою скальпеля. Для видалення стійких вапнякових забруднень вологі фрагменти занурювали у 3%-ий водний розчин лимонної кислоти. Після розм'якшення нашарування видаляли м'якою щіткою. Для нейтралізації лимонної кислоти предмет занурювали у дистильовану воду з розчином поверхнево-активних речовин (ПАР), потім ретельно промивали дистильованою водою та перевіряли воду універсальним індикаторним папером, який показав $\text{pH} = 7$.

Для видалення виявлених у ході перевірки іонів хлору, які руйнують кераміку, були проведені наступні заходи. Фрагменти занурювали у

дистильовану воду, яку замінювали щодоби упродовж десяти днів. Водну витяжку періодично перевіряли на наявність хлоридів 0,1-н розчином азотнокислого срібла. Видалення хлоридів здійснювалось до отримання прозорого водного розчину, що свідчило про відсутність іонів хлору в кераміці.

Для зупинення подальшого руйнування – розшарування внутрішніх стінок піксиди – було проведено локальне укріплення поверхні кераміки із застосуванням 2-, 5-, 8% - них розчинів полівінілбутиралу (ПВБ) клейового в етиловому спирті, з попереднім прогріванням поверхні фрагментів феном до $t + 40^{\circ} \text{C}$ та просоченням після кожного просушування.

Після проведення зазначених заходів фрагменти посудини підбирали згідно форми та розпису. Склеювання виконували 10%-ним розчином ПВБ клейового в етиловому спирті.

Розшарування внутрішніх стінок, таким чином, призупинено, але товщина черепка залишалася надзвичайно тонкою (від 2 до 6 мм). Тому автором статті було запропоновано додатково застосувати для укріплення всієї внутрішньої поверхні капронову прозору тканину (яку зазвичай використовують при реставрації виробів з металу). Повторне укріплення було виконано за допомогою капронової прозорої тканини та 8%-ого ПВБ клейового в етиловому спирті з подальшим просоченням всередині посудини. Методика виявилася ефективною і може бути рекомендована для аналогічних випадків.

Мастикування швів та сколів здійснювалось мастикою, до складу якої входять сухі земляні пігменти вохристого кольору та 8%-ий розчин ПВБ клейового в етиловому спирті.

Відтворення втрат виконували водним розчином гіпсу марки Г–10 (1:2). Форму відновлень відтискали скульптурним пластиліном, присипаним тальком, з цілого профілю та переводили на місце втрати, де заливали водним розчином гіпсу.

Тонування відновлених фрагментів здійснювалось світлостійкими акварельними фарбами, змішаними з полівінілацетатним білилом титановим. Колір тонування підбирався на півтону світліше за основний колір пам'ятки. Розпис у деяких місцях відтворений методом інерції (див. іл. 1) (відтворення втрачених фрагментів за збереженими аналогічними частинами).

Завдяки проведеним консерваційно-реставраційним заходам піксиди набула необхідної цілісності, були призупинені її руйнівні процеси, а первісний вигляд став набагато зрозумілішим для дослідників.

Висновки. Проведений нами порівняльний аналіз піксиди другої половини VI ст. до н.е., яка належить до зібрання Археологічного музею ІА НАН України (інв. № АМ 1020/ 6152), з рядом археологічних знахідок Північного Причорномор'я дозволив уточнити музейну атрибуцію. Дану піксиду за її орнаментальним оздобленням слід віднести до групи клазоменської кераміки класу Кніпович.

У результаті проведених заходів з реставрації та консервації досліджуваної піксиди було усунуто сліди невдалої реставрації, відновлено цілісність

експоната, зміцнені його стінки. Автором була розроблена результативно застосована нова методика укріплення стоншених стінок посудини з внутрішнього боку. Вважаємо, що її можна рекомендувати для подальшого впровадження у музейній реставрації аналогічних пам'яток.

Після реставрації пам'ятка набула експозиційного вигляду і з'явилася можливість її ретельнішого дослідження. Адже унікальність її полягає в тому, що вона збереглася на 90 %, а це серед подібних археологічних об'єктів є рідкістю.

Перспективи використання результатів дослідження. Методологія реставрації даної пам'ятки збагачує наші уявлення про традиційні методики. Висновки, зроблені в процесі дослідження та проведення реставрації, можуть бути використані у навчальному процесі під час викладання дисципліни «Реставрація предметів декоративно-ужиткового мистецтва з кераміки».

1. *Книпович Т. Н.* Ионийская ваза с Таманского полуострова и клазоменский стиль в памятниках греческих поселений северного побережья Черного моря. // Известия государственной академии истории материальной культуры. – Т. V. – Л. : Издание АИМК, 1927. – С. 85–101.

2. *Копейкина Л. В.* Развитие чернофигурного стиля в клазоменской керамике (по материалам из раскопок на о. Березань). // Из истории Северного Причерноморья в античную эпоху. – Л. : Изд-во Аврора, 1979. – С.7–25.

3. *Корпусова В. Н.* Восточногреческая расписная керамика. // Культура населения Ольвии и ее окружи в архаическое время. – К. : Наукова думка, 1987. – С. 35–117.

4. *Скудная В. М.* Архаический некрополь Ольвии. – Искусство. – Ленинградское отделение, 1988. – С. 184. – ISBN: 5-210-00072-9.

5. *Сидорова Н. А.* Архаическая керамика из Пантикапея. // Материалы и исследования по археологии СССР. – № 103. – Пантикапей. – М. : Изд-во АН СССР, 1962. – С. 94–148.

6. *Шмидт Р. В.* Греческая архаическая керамика Мирмекия и Тиритак. // Материалы и исследования по археологии СССР. – Боспорские города. – Ч. I. Итоги археологических исследований Тиритак и Мирмекия в 1935–1940 гг. – М.–Л. : Изд-во АН СССР, 1952. – № 25. – С. 223–248.

7. *Cook R.* – BSA, 1952, vol. 47.

Атрибуция и реставрация пиксиды второй половины VI вв. до н.э. из коллекции Археологического музея ИА НАН Украины

Ольга Долженко

Аннотация. В статье изложены ход и результаты исследования пиксиды – античного древнегреческого керамического сосуда второй половины VI вв. до н. э., который в настоящее время принадлежит собранию Археологического музея Института археологии Национальной академии наук Украины. Благодаря сравнительному анализу была уточнена атрибуция, что позволило отнести орнамент к группе клазоменской керамики.

Значительное место в статье уделено проведению реставрационно-консервационных мероприятий относительно пиксиды и их обоснованию.

Ключевые слова: клазоменская керамика, пиксида, амфора, экспонат,

памятник, погребальная урна, орнамент, фрагмент, исследование, реставрация, консервация.

Research and restoration of a pyxis from the second half of the VI century B.C from the collection of the National Museum of Natural History at the National Academy of Sciences of Ukraine

Olga Dolzhenko

Annotation. In this article motion and results of research of a pyxis are expounded, the ancient Greek ceramic vessel of the second half of the VI century B.C., belongs that presently to collection of the National Museum of the Natural History at the National Academy of Sciences of Ukraine. Historical information about pyxis limited. It is found in the ancient settlement Borisfenida (the island of Berezan Ochakov district of Nikolaev region). The excavations of Berezan expedition conducted under the direction of archaeologist V.Lapin in 1970. Immediately after finding pyxis was attributed as a rare form of funeral urn, which refers to the style of ceramics Fikellura as described in the publications V.M. Korpusov and scientific map of the exhibit. Due to a comparative analysis attribution was specified, that allowed to attribute a decorative pattern to the group of Klazomenian ceramics. Also were found and presented analogues of Klazomenian ceramics.

The realization of restoration and conservation events in relation to a pyxis and their ground is considerable place in the article. On the basis of the preservation of the memorial it has been drawn up restoration and conservation program such as: removal of dust pollution; removal of plaster completions; removal of heavy lime dirt; checking out for presence of chloride ions and removal them if available; strengthening of surface; selection and gluing up of fragments; fixing up of internal walls of crock; recovery seams and chips; restoration of lost fragments; toning painting reproducible fragments.

As a result of actions for restoration and conservation of studied pyxis there were eliminated traces of unsuccessful restoration, restored the integrity of the exhibit, reinforced walls pyxis.

After restoration the pyxis has acquired exposition condition and the opportunity to study it thoroughly. Pyxis uniqueness is that it constitutes 90% of preservation, and it is quite uncommon to such archaeological specimen concerned.

Key words: klazomenian ceramics, pyxis, amphora, exhibit, memorial sight, funeral urn, decorative pattern, fragment, research, restoration, conservation.